

Структурний аналіз термінів правових актів ЄС (на матеріалі англійської, французької, німецької та української мов)

А. Л. Гідора-Шишковська

Кафедра теорії, історії держави і права Чернівецького юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»

*Corresponding author. E-mail: a_shyshka@yahoo.com

Paper received 31.03.17; Accepted for publication 05.04.17.

Анотація. У статті виокремлюються типи термінів правових актів ЄС, встановлюються терміносполучення та диференціювання за типом їхньої структури, досліджуються синтаксичні способи утворення двокомпонентних термінів в українській мові та класифікуються терміни словосполучень за граматичними категоріями та за синтаксичними ознаками.

Ключові слова: типи термінів правових актів ЄС, терміносистема, однослівні терміни, двоскладні терміни, багатокомпонентні терміни.

Термінологічна лексика європейського права в сучасних європейських мовах набуває особливого значення в умовах сучасної глобалізації та інтеграції. Основні характеристики мови європейського права: наявність спеціальних юридичних термінів європейського права; значної кількості скорочень; метафоричних термінів; номенклатурних одиниць, термінів з інших терміносистем.

Термінологія права ЄС співвідноситься з її понятійною системою, яка базується на національному та міжнародному праві. У термінологічній системі відображені усі новоутворення з огляду на тенденцію до інтеграційності в умовах глобалізму [4; 5; 7]. Особливості мовної системи європейської мови, якою написані відповідні правові акти ЄС, тісно переплетені з процесом становлення цієї галузі права. Аналіз термінологічних паралелей, відповідників у європейських мовах – англійській, українській, дозволить визначити фактори, які впливають на процес формування правової лексики ЄС.

Метою статті є проведення структурного аналізу термінів правових актів ЄС на матеріалі різноструктурних мов. Для досягнення мети необхідно схарактеризувати ступінь узагальненості юридичних текстів ЄС в англійській, французькій, німецькій та українській мовах; визначити кількісну репрезентацію різних структурних типів речень в межах відповідних юридичних актів.

Питання взаємодії мови та права знаходяться у центрі правової лінгвістики, яка визначається як науково-теоретична та буденно-практична сфера перетину методологічного сприйняття мови в юриспруденції та лінгвістичного аналізу мови в значенні практичної семантики [3, с. 61].

Мова права є не лише семіотичною системою, а й невід'ємною частиною правової системи з її традиціями, особливостями логіки та функціями, тобто особливості цієї мови витікають з особливостей самого права [1, с.48]. До таких особливостей відноситься:

1.) висока ступінь абстракції юридичних понять [1,

с. 51];

2.) тісний взаємозв'язок мови і права [6, с. 35].

У сучасному термінознавстві розробляються питання щодо структури мови права [6, с. 46], визначення співвідношення юридичних термінів та загальноживаної лексики [1, с. 67]; використання архаїзмів, особливостей синтаксису (пасивні конструкції, складні синтаксичні конструкції та ін.).

Ознаками терміносистеми є цілісність, сталість, структурованість, відкритість, зв'язність, оригінальність та стрункність [2, с. 44].

У правових актах ЄС виокремлюємо такі типи термінів:

- Прості терміни, які складаються із одного слова: англ. agreement, фр. accord, нім. Abkommen, укр. угода;

- англ. association, фр. association, нім. Assoziation, укр. асоціація;

- англ. body, фр. autorite, нім. Behorde, укр. орган [влади]

- citizenship

[див. також nationality; national; citizenship of the Union] громадянство citoyennete Burgerschaft

- Складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс:

- англ. Eurospeak, фр. eurojargon, нім. Gemeinschaftsjargon, укр. “Євромова”;

- нім. Zusammenarbeit, Kerngeschafsbereiche, Kosteneffektivitat, Europarat, Kulturforderprogramme.

- Терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів:

- англ. crisis management operations, фр. operations de gestion de crise, нім. Operationen zur Krisenbewaltigung, укр. операції з урегулювання криз(и);

- Терміни – абрєвіації, які скорочують довгі назви: англ. EUBAM – EU Border Assistance Mission, фр. EUBAM – mission europeenne d'aide a la gestion des frontieres, EUBAM – EU-Mission zur Unterstutzung des Grenzschutzes, укр. EUBAM – Місія ЄС з надання допомоги на [українсько-молдавському] кордоні.

Таблиця 1. Представленість термінів різної структурної композиції в англійській та українській терміносистемах права ЄС

Однослівні терміни		Двокомпонентні терміни		Багатокомпонентні терміни	
Англ. мова	Укр. мова	Англ. мова	Укр. мова	Англ. мова	Укр. мова
18,2%	7,4%	46,9%	50,8 %	35,1%	41,8 %

На основі лексикографічних джерел та довідкової літератури було вилучено та проаналізовано власне термінологічні одиниці правових актів ЄС, серед них англійські однокомпонентні терміни складають 18,2%, а українські – 7,4%. Двокомпонентні терміносполучення становлять відповідно 46,9% і 50,8% в англійській та українській фахових мовах відповідно. Багатокомпонентні терміносполучення у відсотково-

му відношенні представлені таким чином – 35,1% та 48,1% відповідно. Як бачимо найбільш репрезентативно представлені двокомпонентні терміносполучення.

Виявлені нами в правових текстах ЄС терміни-словосполучення доцільно диференціювати за типом їхньої структури:

1. Прості словосполучення, що складаються, як правило, з двох слів, одне з яких є головним, а інше

залежним:

Англ. *equal opportunities, Mediterranean policy, founding treaties, advisory committees, annual report, cold war, common market, common strategies, European Company, European Council, European institutions, European powers, European Parliament.*

Фр. *decision contraignante, procedure budgetaire, discipline budgetaire crise civile, cooperation étroite, groupe consultatif sur la politique desecurite,*

Нім. *bindende Entscheidung, behutsame Geldpolitik, zivile Krise, enge Zusammenarbeit, beratende Gruppe fur das Sicherheitskonzept der Kommission*

Укр. *спільна позиція, спільна стратегія, спільний ринок римські угоди, соціальна хартія, соціальна глава, соціальний протокол, інтервенційна ціна, інформаційне суспільство, кваліфікована більшість, Європейська Комісія, Європейська Конституція, Європейська Рада, Європейська угода, Європейський конгрес та ін.*

2. Складні словосполучення, в яких залежні слова визначають різні аспекти значення стрижневого слова:

Англ. *Weighting of votes in the Council, Uniform electoral procedure for the European Parliament, Transparency of Council proceedings, Statute for Members of the European Parliament, Services of general economic interest President of the European Council, Open method of coordination, European Convention on Human Rights, Court of Justice of the European Union.*

Фр. *propositions annuelles de fixation de prix, Systeme automatise d'identification d'empreintes digitales, obligatoire dans tous ses elements, strategies coherentes et globales en matiere d'education et de formation tout au long de la vie,*

Нім. *Massnahmen zur Bekämpfung der Inflation, in allen seinen Teilen verbindlich, kohärente und umfassende Strategien für lebenslanges Lernen,*

Укр. *європейська система центральних банків, європейське співтовариство з вугілля та сталі, європейське співтовариство з атомної енергії, європейський банк реконструкції та розвитку, європейський інспектор з захисту даних, європейський фонд управління та забезпечення в сільському господарстві, комітет з питань політики та безпеки та ін.*

Отже, прості терміни-словосполучення використовуються найчастіше у правовій терміносистемі – їх нараховується (75 % термінів), а найменше використовуються складні терміни-словосполучення – (25 %).

Таблиця 2. Типи словосполучень за їхньою структурою

№ п/п	Тип словосполучення	Частотність вживання (%)
1.	Прості словосполучення	75 %
2.	Складні словосполучення	25 %
Разом		100 %

Отже, прості терміни-словосполучення використовуються найчастіше у правовій терміносистемі – їх нараховується (75 % термінів), а найменше використовуються складні терміни-словосполучення – (25 %).

Терміни-словосполучення диференційовано за типом синтаксичної будови словосполучення, граматичної моделі. Прості англійські правові терміни-словосполучення ЄС утворюються поєднанням слів таких лексико-граматичних категорій:

1) іменник + іменник (N+N):

Англ. *accession criteria, accession negotiation, accession partnership, accession process, accession treaty, applicant countries, fssociation agreement, asylum policy,*

block exemptions, community bridge, employment committee, food safety.

2) прикметник + іменник (A+N):

Англ. *equal opportunities, Mediterranean policy, agricultural policy, advisory committees, annual report, atmospheric pollution, democratic deficit, environmental liability, European Council, financial perspective.*

Українські двокомпонентні терміни ЄС утворені за такими моделями:

1. "прикметник +- іменник у Н. в. однини": Амстердамська угода, безперервний розвиток, гуманітарна допомога, економічна політика, електронна Європа, Європейська комісія, Європейська Конституція, Європейська Рада, Європейська угода, Європейський Конвент, Європейський конгрес, Європейський омбудсмен,

2. "прикметник + іменник у Н.в. множини": Копенгагенські критерії, Основоволожні угоди, Петербурзькі завдання, Римські угоди, Транс'європейські мережі.

Таблиця 3. Синтаксичні способи утворення двокомпонентних термінів в українській мові

№п/п	Тип терміну	Частотність використання у %
1	Прикметник + іменник у Н. в. Однини	75 %
2	Прикметник + іменник у Н.в. множини	15 %
3	Іменник у Н.в. + іменник у Р.В. без прийменника	5 %
4	Іменник у Н.в. + іменник у Р.В. без прийменника	5 %
Разом		100 %

3. "іменник у Н.в. + іменник у Р.В. без прийменника": Архітектура Європи, Гімн Європи, глобалізація економіки, Декларація Шумана, День Європи, добробут тварин, доробок Співтовариства, Європа регіонів, Запобігання принцип, захист споживачів, Звіт Спаака, класифікація витрат, комітет регіонів, критерії вступу, критерії конвергенції (зближення), "МЕДА" програма, процедура консультації, процедура погодження, процедура співпраці.

4. "іменник у Н.в. + іменниково-прийменикова конструкція": право на участь, Комітет із зайнятості.

Отже, найчастіше використовуються синтаксичні типи юридичних термінів типу Прикметник +- іменник у Н. в. однини – 75 %, друге місце посідають терміни типу Прикметник + іменник у Н.в. множини – 15 %, а найменше використовуються юридичні терміни типу Іменник у Н.в. + іменник у Р.В. без прийменника – 5 % та Іменник у Н.в. + іменник у Р.В. без прийменника – 5 % термінів юридичної терміносистеми.

Таблиця 4. Класифікація термінів словосполучень за граматичними категоріями

№ п/п	Тип словосполучення	Частотність вживання (%)
1	іменник + іменник (N+N)	45 %
2	прикметник + іменник (A+N)	25 %
3	дієслово + іменник (V+N)	20 %
4	іменник + інфінітив (N+V(Inf.))	10 %
Разом		25 %

Отже, перший тип термінів-словосполучень використовується найчастіше у юридичній терміносистемі – їх нараховується (45 %), трохи менше використовуються другий тип термінів-словосполучень (25 %),

ще менше використовуються третій тип термінів-словосполучень (20 %), а четвертий тип термінів-словосполучень використовується найменше у юридичній терміносистемі права ЄС (10 %).

Трикомпонентні синтаксичні типи в англійській терміносистемі юридичних актів ЄС представлені такими моделями, які подані за спадною активністю:

1. Adj + Adj + N:

common commercial policy, common cultural heritage, common external tariff, common transport policy, European Energy Community, European Employment Strategy, European industrial capacity, European political awareness, European political cooperation, general European interest.

2. Adj + N + N:

common customs tariff, common defence policy, European arrest warrant, European research area, European security strategy, excessive government deficit, internal border controls.

3. N + N + N:

community action programme, community employment policy, crisis management operations, exchange rate movements, exchange rate variability.

4. N + Adj + N:

community legal instrument, community social policy, community structural measures.

Моделі трикомпонентних синтаксичних типів в українській фаховій мові подані за спадною активністю:

1. "прикметник + прикметник + іменник": економічний та монетарний союз, Європейська валютна (монетарна) система, Європейська грошова одиниця, Європейська економічна зона, Європейська космічна агенція, Європейська політична співпраця, Європейське Економічне Співтовариство, Європейський інвестиційний банк, Європейський інвестиційний фонд, Європейський монетарний (валютний) інститут, Європейський соціально-економічний комітет, Європейський соціальний фонд, Спільна транспортна політика, Спільна торговельна політика, Спільна сільськогосподарська політика, Спільна оборонна політика, Єдиний зовнішній тариф, Єдиний Європейський Акт, Європейський центральний банк.

2. "іменник у Н.в. + прикметник + іменник у Р.в.": Агенції Європейського Союзу, безпека харчових продуктів, громадянство Європейського Союзу, Договір з соціальної політики, Європа концентричних кіл, Європа різних швидкостей, Хартія основних прав, Суд Європейських Співтовариств, Рада Європейського Союзу, Організація північноатлантичного договору, Країни Вишеградської угоди, Комітет постійних представників.

Таблиця 5. Синтаксичні способи утворення трикомпонентних термінів

№ п/п	Тип терміну	Частотність використання у %
1	Прикметник + прикметник + іменник	65 %
2	Іменник у Н.в. + прикметник + іменник у Р.в.	15 %
3	Прикметник+ іменник у Н.в. + іменник у Р.в.	5 %
4	Іменник у Н.в. + іменник у Р.в. + іменник у Р.в.	5 %
5	Іменник у Н.в. + іменник у З.в. + іменник у Р.в.	5 %
6	Прислівник + прикметник + іменник у Н.в.	5 %
Разом		100 %

3. "прикметник +- іменник у Н.в. + іменник у Р.в.":

Європейська політика сусідства, Європейська стратегія зайнятості, Європейський суд аудиторів, Європейський фонд розвитку, Правові інструменти Співтовариства.

4. "іменник у Н.в. + іменник у Р.в. + іменник у Р.в.": Політика в галузі підприємництва.

5. "прислівник +- прикметник + іменник у Н.в.": генетично модифіковані організми.

За синтаксичними ознаками розрізняємо:

1) безприйменникові сполучення слів, з'єднані способом керування:

Англ. White Papers, Own resources, Directions General, Globalisation of the economy, European Commission, European Movement, European Parties, Employment Committee, Economic and Social Committee, Treaty Establishing the European Community, European Coal and Steel Community, Social Policy Agreement.

Укр. Білі книги, Власні ресурси Генеральні директори Глобалізація економіки День Європи Європейська Комісія Європейський рух Європейські партії Європейський суд аудиторів Класифікація витрат Комітет регіонів Ніщцька угода.

2) прийменникові словосполучення:

Англ.: Day of Europe European Court of Auditors Classification of expenditure Committee of the Regions Treaty of Nice.

Укр.: Комітет із зайнятості, Комітет з економічних та соціальних питань, Угода про заснування Європейського Співтовариства, Європейське співтовариство з вугілля та сталі, Договір з соціальної політики.

Таблиця 6. Класифікація юридичних термінів-словосполучень за синтаксичними ознаками

№ п/п	Тип словосполучення	Частотність вживання (%)
1	Безприйменникові сполучення	75 %
2	Прийменникові сполучення	25 %
Разом		25 %

Отже, безприйменникові терміни-словосполучення використовується найчастіше у терміносистемі юридичних актів ЄС – їх нараховується (75 %), а найменше використовуються прийменникові терміни-словосполучення – (25 %).

Терміни-словосполучення поділяються на три типи.

До першого типу належать терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатися окремо і які зберігають своє значення:

Англ.: accession criteria, accession negotiation, accession partnership, accession process, association agreement.

Укр.: Глобалізація економіки, Класифікація витрат, Процедура консультації

До другого типу відносяться такі терміни-словосполучення, які мають один із компонентів юридичний термін, а другий – загальнонавчованої лексики. Компонентами такого типу можуть бути два іменники, або іменник і прикметник. Цей спосіб утворення правових термінів більш продуктивний, ніж перший, де два компоненти є самостійними термінами:

Англ. equal opportunities, Founding treaties, Annual report, Atlantic Alliance, Block exemptions.

Укр. Монетарна політика Соціальний протокол

До третього типу відносяться терміни-словосполучення, обидва компоненти яких являються собою слова загальнонавчованої лексики і тільки спо-

лучення цих слів є терміном:

Англ. Mediterranean policy, agricultural policy, advisory committees, applicant countries, asylum policy, audiovisual policy, black Monday, black Wednesday, candidate countries, butter mountain.

Укр. безперервний розвиток, білі книги, зелені книги, захист споживачів, критерії вступу, спільний ринок, чотири свободи.

Таким чином, дослідивши структурний аналіз термінів правових актів ЄС на матеріалі англійської, французької, німецької та української мов. Серед структурних типів виявлено всі види термінів: прості,

складні, складені, аббревіатури та терміносполучення.

Класифікувавши юридичні терміни словосполучення за синтаксичними ознаками, можна поділити на безприйменникові сполучення слів, з'єднані способом керування та прийменникові сполучення слів. Безприйменникові терміни словосполучення використовуються найчастіше у терміносистемі юридичних актів ЄС.

Перспективою дослідження є аббревіатура термінів в актах ЄС, а саме поділ за їх структурою в англійській, французькій, німецькій та українській мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гамзатов М. Г. Техника и специфика юридического перевода: Сб. статей. – СПб., 2004. – 184 с.
2. Головин Б. Н. Лингвистические основы учения о терминах: [учеб. пособие для филол. спец. вузов] / Б. Н. Головин, Р. Ю. Кобрин. – М.: Высш. шк., 1987. – 104 с.
3. Максименко Е. С. Национально-культурная специфика отраслевых терминосистем (на материале английской и американской юридической терминологии) / Е.С. Максименко. – Саратов: Научная книга, 2004. – 133 с.
4. Панкратова Е.А. Особенности межкультурной коммуникации специалистов юридического профиля / Е. А. Панкратова // Языки профессиональной коммуникации: Материалы международной научной конференции/ Отв. ред. Е.И. Голованова. – Челябинск, 2003. – С. 349 – 351.
5. Романченко В. І. Лінгвістичні аспекти становлення терміносистеми правових документів Європейського Союзу (на матеріалі німецької та шведської мов) [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / В. І. Романченко; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2013. – 16 с.
6. Томсон Г. В. Немецкий язык. Курс юридического перевода (гражданское и торговое право) / Г. В. Томсон. – М.: МГИМО, 2004. – 172 с.
7. Чередищенко О. І. Євролект і проблеми його перекладу / О. І. Чередищенко. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.anvsu.org.ua/index.files/Articles/evrolect.htm>.

REFERENCES

1. Gamzatov M.G. The technics and particularity of juridical translation: Sat. articles. - SPb., 2004. - 184 p.
2. Golovin B.N. The linguistic foundations of the doctrine of terms: [Textbook. Allowance for philol. spec. Universities] / B. N. Golovin, R. U. Kobrin. – M.: Higher sch., 1987. – 104 p.
3. Maksimenko E. S. The national-cultural specificity of branch terminology (on the basis of English and American legal terminology) / E.S. Maksimenko. – Saratov: the scientific book, 2004. – 133 p.
4. Pankratova E.A. The peculiarities of intercultural communication between legal professionals/ E.A. Pankratova/Languages of Professional Communication: Materials of the International Scientific Conference/Obl. Ed. E.I. Golovanova. – Chelyabinsk, 2003. – P. 349-351.
5. Romanchenko V.I. The linguistic aspects of the formation of terms in EU legal acts (based on German and Swedish language) [Text]: dissertation of PhD in ph. science: 10.02.04 / V.I. Romanchenko; Kiev. Nat. University of Taras Shevchenko. – K., 2013. – 16 p.
6. Thomson G.V. German language. The course of legal translation (civil and commercial Law) / G. Thomson. – M: MGIMO, 2004. – 172 p.
7. Cherednichenko A.I. The Yevrolect and problems of its translation / O. I. Cherednichenko. – [Electronic resource] – Access: <http://www.anvsu.org.ua/index.files/Articles/evrolect.htm>.

Структурный анализ терминов правовых актов ЕС (на материале английского, французского, немецкого и украинского языков)

А. Л. Гидора-Шышковская

Аннотация. В статье выделяются типы терминов правовых актов ЕС, устанавливаются термины и дифференцирования по типу их структуры, исследуются синтаксические способы образования двухкомпонентных терминов в украинском языке и классифицируются термины словосочетаний по грамматическим категориям и синтаксическим признакам.

Ключевые слова: типы терминов правовых актов ЕС, терминосистема, однословные термины, двусоставные термины, многокомпонентные термины.

The structural analysis of the terms of EU legal acts (based on English, French, German and Ukrainian languages)

A. L. Gidora-Shyshkovska

Abstract. The article is distinguished the types of terms of EU legal acts, determined the term-word combinations and differentiations by the type of their structure, explored the syntax methods of the formation of two-component terms in Ukrainian and classified the term-word combinations by grammatical categories and syntactic features.

Keywords: types of terms EU legal acts, term system, one-word terms, two-component terms, multi-type terms.